

Līdzskaņu fonēmu un to savienojumu izrunas problēmas bērnu valodā

Solveiga Čeirane

Rīgas Stradiņa universitāte, Valodu centrs, Latvija

Ievads. Jau vairākkārt Latvijas logopēdi ir uzsvēruši, ka to bērnu skaits, kuriem ir runas grūtības, Latvijā ir liels, piemēram, 2013. gadā no profilaktiskajā apskatē pārbaudītajiem 82 483 bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem valodas traucējumi konstatēti 6966 bērniem (Tūbele, 2015, 267).

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir izanalizēt dažāda vecuma latviski runājošu bērnu fonētiskās variācijas, parādot bērnu runāto līdzskaņu un līdzskaņu savienojumu izrunas grūtības.

Pētījumā izmantoti rezultāti no starptautiska pētniecības projekta "Latviešu valodas monolingvāla un bilingvāla apguve: rīki, teorijas un lietojums". Izmantotie materiāli ir projekta ietvaros veiktie bērnu runas ieraksti.

Rezultāti. Apkopojot rezultātus, var secināt, ka visgrūtāk izrunājamo līdzskani "r" vārda vidū korekti izrunā gandrīz 40% aptaujāto bērnu vecumā no 3 līdz 4 gadiem, bet vārda sākumā – tikai nedaudz vairāk nekā 30% bērnu.

Ja salīdzina pārbaūžu rezultātus atkarībā no izrunātās fonēmas vai fonēmu savienojuma atrašanās vietas vārdā, tad kopumā no ļoti daudzveidīgajiem latviešu valodas līdzskaņu veidiem bērniem precīzāk izdodas izrunāt līdzskaņus un to savienojumus pozīcijā starp vokāļiem, nevis vārda sākumā. Īpaši pārliecinoši tas vērojams līdzskaņu savienojumu izrunā: vārda sākumā nevienā vecuma grupā visi aptaujātie bērni neuzrāda 100% precīzu rezultātu neviena līdzskaņu savienojuma izrunā.

Bērniem 4–5 gadu vecumā izveidojas labas iemaņas izrunāt tādus vārdus, kuru iniciālsavienojumā pirmais komponents ir priekšējais mēlenis spraudzenis "s" vai "z".

Secinājumi. Lielākas grūtības sagādā līdzskaņu savienojumu, nevis atsevišķu līdzskaņu izruna vārdā.

Vecuma grupā no 3 līdz 4 gadiem līdzskaņu savienojumu izruna padodas ievērojami sliktāk nekā vecumā no 4 līdz 5 gadiem, un tas liecina par nozīmīgu bērnu progresu fonēmu apgūvē pētāmajā vecumā.

Bērniem pārsvarā ir vieglāk izrunāt nebalsīgo līdzskaņu savienojumus.

Latviski runājošie monolingvālie bērni radoši izmanto grūti izrunājamo līdzskaņu savienojumu izrunas vienkāršošanas paņēmienus. Bieži tiek izmantota elīzija, substitūcija, retāk – metatēze un regresīvā asimilācija atstatumā. Šie paņēmieni var tikt kombinēti.

Kopumā novērotais fonēmu izrunas progress bērniem vecumā no 3 līdz 6 gadiem ir ļoti pārliecinošs, tas pierāda šī vecumposma nozīmīgumu bērnu runas attīstībā.